

METHODOLOGICAL SPECIFICS IN THE TEACHING TEXTBOOKS FROM THE SERIES “TOGETHER! BULGARIAN LANGUAGE AND READING BOOK” TO SUPPORT THE TRAINING IN BULGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE ORGANIZED ABROAD

Anna Georgieva

Sofia University "St. Kliment Ohridski" – Faculty of Educational Studies and the Arts (FESA),
Republic of Bulgaria, e-mail: ag@uni-sofia.bg

Abstract: The article presents the methodological specifics in one of the approved by the Ministry of Education and Science in 2021, alternative sets of textbooks to support the teaching of Bulgarian language and literature from 1st to 4th grade, organized abroad. The article comments on the specifics of the methodological system of the series of textbooks “Bulgarian language and Literature. Together! Bulgarian language and Readingbook for... class ” by KLETT-Bulgaria publishing house. Each of the analyzed textbooks contains in one book body and / or electronic product all the educational content and the accompanying tasks. The possibility to use the publication in electronic form on the publisher's website allows it to be accessed from anywhere in the world, both in organized training in a Bulgarian Sunday school abroad and completely independently by parents and their children at home. The teaching content in the textbooks for supporting the teaching of Bulgarian language and literature, organized abroad, is comparable in volume of scientific knowledge with those studied in the respective class in the general education school in Bulgaria. The analyzed textbooks have a number of methodological advantages that guarantee scientific correctness of the study content included in the study, create an opportunity for quality learning and mastery by students of the Bulgarian language in a foreign language environment.

Keywords: training in Bulgarian language and literature, organized abroad; textbooks and teaching aids, methodological ideas, mastering reading and writing in Bulgarian Language

МЕТОДИЧЕСКИ СПЕЦИФИКИ В УЧЕБНИТЕ ПОМАГАЛА ОТ ПОРЕДИЦАТА „ЗАЕДНО! БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЧИТАНКА“ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА, ОРГАНИЗИРАНО В ЧУЖБИНА

Анна Георгиева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ – Факултет по науки за образованието и изкуствата (ФНОИ), Република България, ag@uni-sofia.bg

Резюме: В статията се представят методическите специфики в един, от одобрените от МОН през 2021 г., алтернативни комплекти от учебни помагала за подпомагане на обучение по български език и литература от 1. до 4. клас, организирано в чужбина. В статията се коментират специфики в методическата система от поредицата учебни помагала „Български език и литература. Заедно! Български език и Читанка за ... клас“ на издателство „Клетт-България“. Всяко от анализираните учебни помагала съдържа в едно книжно тяло и/или електронен продукт цялото учебно съдържание и съпътстващите го задачи. Възможността за ползване на изданието и в електронен вид на сайта на издателството, позволява то да може да се достъпи от всяка точка на света, както при организирано обучение в българско неделно училище в чужбина, така и напълно самостоятелно от родителите и децата им у дома. Учебното съдържание в учебните помагала за подпомагане на обучението по български език и литература, организирано в чужбина, е съпоставимо като обем от научни знания с тези, които се изучават в съответния клас в общообразователното училище в България. Анализираните учебни помагала имат редица методически предимства, които гарантират научна коректност на включеното за изучаване учебно съдържание, създават възможност за качествено обучение и овладяване от учениците на български език в чуждоезикова среда.

Ключови думи: обучение по български език и литература, организирано в чужбина; учебници и учебни помагала, методически идеи, овладяване на четене и писане на български език

1. УВОД

Въз основа на утвърдените от МОН със Заповед № РД 09-4901/04.09.2017 (за 1. и 2. клас) и Заповед № РД 09-5365/06.10.2017 (за 3. и 4. клас) „Учебни програми по български език и литература за обучение, организирано в чужбина“ (УП по БЕЛ – чужбина, 2017), са разработени и през 2021 г. са одобрени от МОН три алтернативни учебни комплекта за реализиране на обучение по български език и литература извън пределите на Република България.

Тези учебни помагала ще се използват при изучаване/преподаване на български език като втори език в чуждоезиковата среда, по-често в рамките на обучение в българско неделно училище в чужбина или при самостоятелно изучаване на български език у дома. При представяне на учебното съдържание са търсени паралели с правилата и граматиката на основния официален за съответната страна език, но вариантите са много разнообразни – немски, английски, френски, руски, арабски и други езици.

Учебната програма за обучение по български език и литература, организирано в чужбина, за първи, втори, трети и за четвърти клас „включва два модула: „1. Български като втори език“; и „2. Български език и литература“.

В първия модул учениците овладяват прагматичния аспект на езиковите категории, като основната цел е създаване на трайни навици и умения в четирите речевни дейности: слушане, говорене, четене и писане на ниво (първи клас – А 1.1.; втори клас – А 1.2.; трети клас – А 2.1; четвърти клас – А 2.2.) по Общоевропейската езикова рамка. Лингвистичният и терминологичен апарат се овладява във втория модул“ (УП по БЕЛ – чужбина, 2017).

В края на всяка от тези учебни програми е записано, че „разпределението на часовете между компонентите „Български език“ и „Литература“, както и разпределението на часовете за обучение по „Български език като втори език“ е по преценка на преподавателите“, но броят на часовете и за двата модула общо е от 108 до 120 часа годишно (УП по БЕЛ – чужбина, 2017).

2. ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНИТЕ ПОМАГАЛА ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА, ОРГАНИЗИРАНО В ЧУЖБИНА – „ЗАЕДНО! БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЧИТАНКА ЗА ... КЛАС“

Един от одобрените от МОН учебни комплекти за реализиране на втория модул „български език и литература“ е обект на анализа в настоящата статия (виж фиг. 1). Това е цялостна методическа система от учебни помагала за ученици от първи до четвърти клас за изучаване/преподаване/овладяване на български език и литература при обучение, организирано в чужбина.

Водещото заглавие на поредицата е „Български език и литература. Заедно! Български език и Читанка за ... клас“, а съставът на авторския колектив на създателите на всяко от отделните учебни помагала за всеки от класовете – книжно тяло и електронен продукт, е постоянен: *Татяна Борисова, Анна Георгиева, Николина Георгиева, Събка Бенчева* (Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н. & Бенчева, С., 2021a; Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н. & Бенчева, С., 2021b; Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н. & Бенчева, С., 2021c; Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н. & Бенчева, С., 2021d).

Фигура 1. Корици на учебните помагала от първи до четвърти клас от поредицата „Български език и литература. Заедно! Български език и Читанка за ... клас“ за втория модул „български език и литература“ за подпомагане на обучението, организирано в чужбина (<https://klett.bg/учебници-cat224.html>)

Авторската методическа концепция е в едно книжно тяло и в един електронен продукт да бъде интегриран пълният набор от дидактически материали и учебни ресурси, чрез които да се представя (преподава/усвоява/изучава) учебното съдържание от трите раздела: езиково обучение, създаване на текстове, литературно обучение - с включени и текстове за извънкласно четене. Това подпомага обучаваните ученици да не забравят и да не носят много и различни отделни компоненти (на хартиен носител или да достъпват в отделни електронни файлове), когато посещават занятията в българското неделно училище или у дома при самостоятелното си обучение по български език и литература. Не на последно място, обединяването в един продукт – книжно тяло или абонамент за достъп до електронната версия на учебното помагало, намалява финансовата тежест за семейния или училищния бюджет, защото изисква еднократно закупуване на само едно учебно помагало, а не два или три пъти по-висока стойност и три отделни продукта. При избор на учебните помагала от поредицата „Заедно! Български език и Читанка за ... клас“ ученикът и учителят разполагат в систематизиран вид с целия набор от разнообразни ресурси и учебни дейности, чрез които оптимално да се овладява/изучава/преподава български език и литература в чуждоезикова среда, при покриване на всички изисквания, заложили в учебната програма за съответния клас при реализиране на обучение, организирано в чужбина.

3. РЕАЛИЗАЦИЯ НА ВОДЕЩИ МЕТОДИЧЕСКИ ИДЕИ В АНАЛИЗИРАНИТЕ УЧЕБНИ ПОМАГАЛА „ЗАЕДНО! БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЧИТАНКА ЗА ... КЛАС“ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА, ОРГАНИЗИРАНО В ЧУЖБИНА

Резултатите от научното изследване са постигнати при прилагане на изследователския метод контент анализ на учебното съдържание. Поради изискването за ограничен обем на статията, за аналогичните и присъстващи в съдържанието на всяко от анализираните четири отделни учебни помагала, анализът се представя по-обобщено (Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н. & Бенчева, С., 2021a; Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н. & Бенчева, С., 2021b; Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н. & Бенчева, С., 2021c; Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н. & Бенчева, С., 2021d).

Обща концепция при структуриране и представяне на учебното съдържание се наблюдава в цялостната система от учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, от първи до четвърти клас от поредицата „Български език и литература. Заедно! Български език и Читанка за ... клас“.

Във всяко от учебните помагала от първи до четвърти клас учебното съдържание е цветово и структурно обособено в две части, като първо се представят урочните статии/учебното съдържание от компонента „езиково обучение“, а след това във втората половина на помагалото са поместени учебните ресурси от компонента „литературно обучение“. В края на учебното помагало са отпечатани учебни речници – правописен, правоговорен, синонимен. Добро впечатление прави и наличието на много условни знаци и символи, които насочват учителя и учениците към типа и вида на дейностите, какви речеви умения се развиват/усъвършенстват/прилагат при изпълнение на съответната учебна задача.

В учебното помагало „Български език и литература. Заедно! Буквар и Читанка за 1. клас“ (Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н. & Бенчева, С., 2021a) за подпомагане на обучението по български език и литература в чужбина, изключително умело са интегрирани дейности за оптимално овладяване на знания и умения за четене и писане, за обогатяване на речника на учениците с лексика на български език, за усъвършенстване и прилагане четирите речеви дейности, за слушане с разбиране, говорене, създаване на устни и писмени текстове.

В „Буквар“-ната част се прилага звуковият аналитико-синтетичен метод за огромяване. На отделна страница са представени дейности и задачи за запознаване с всеки звук и неговите печатни и ръкописни букви – главна и малка, от българската азбука. В една урочна статия/единица паралелно се овладяват, упражняват и прилагат уменията за четене и писане с изучаваната нова буква и с усвоените до момента други букви и звукове. За всяка дума, на която се прави звуков анализ, са предложени и сензорни опори – отпечатана е снимка на обекта, под нея думата е изписана с букви, има и аудиозапис на произношението ѝ. Формирането на правилна техника на четене на срички, думи, изречения и текст с изучените до момента букви, е подсилено и чрез аудиозапис на техния прочит от професионален актьор, с характерната за първокласниците техника на четене (с по-бавен темп, с отчетливо произношение на звуковете в сричката, сричкосливашо произнасяне на цялата дума). В същата урочна статия се усвояват и графичните умения за изписване на ръкописните букви на съответния звук. В долната част на страницата учебната задача цели от учениците да се овладее графиката на главната и на малката ръкописна буква, както и начините за свързано писане в срички. Върху отпечатаните образци на ръкописните букви са указани елементите и посоките за графически правилната форма за изписване на съответната буква – главна и/или малка. Предложени са и изречения, които да се прочетат и препишат на оставеното за това място с тесни и широки редове.

В учебните ресурси за обучение по български език и литература за първи клас в чуждоезикова среда са предложени визуални, слухови и буквени стимули за максимално насищане на сетивата на учениците с лексика на български език и за оптимално, методически коректно овладяване на уменията за четене и писане на изучавания от тях като втори език, който по-рядко присъства в езиковата и социалната им действителност.

В учебните помагала за следващите – втори, трети и за четвърти клас, в първата част – „Български език“, се представят знанията за правописа и граматиката на българския език, които следва да бъдат усвоени от учениците, според заложеното в учебната програма за този клас. Върху подложка с цветен фон са отпечатани правописните и граматическите правила, които учениците следва да усвоят като ново знание. Това позволява в систематизиран вид да се представи информация за граматиката на българския език, който в случая се изучава като втори език.

В учебното помагало за всеки клас се съдържа информация за заложения и изискван в учебната програма за този клас обем от знания и умения за изразяване, владеене на български език, а именно:

1. клас: запознаване със звуковете и буквите от българската азбука и овладяване/формиране на умения за правилно четене и писане на български език;

2. клас: за части на речта; видове изречения; фонетични промени; правописни и правоговорни правила;

3. клас: усъвършенстване на уменията за разбиране и изразяване на български език, овладяване на заложените аспекти от граматиката и практическото им прилагане в собствен речев продукт – устен или писмен текст;

4. клас: учебно съдържание, което гарантира овладяване на знания и умения за успешно представяне на Национално външно оценяване на резултатите от обучението по български език и литература в края на четвърти клас.

Във всяко от анализирания учебни помагала във всяка урочна статия се изисква формиране и прилагане/упражняване на всяко от четирите речеви умения – говорене, слушане, писане, четене на български език.

За усъвършенстване на уменията за говорене и правилно писане на български език са предложени и задачи „Играта на Мечо Пух“, в които учениците да открият, усвоят и приложат правилата за разлика в правописа и правоговора (изговора/произношението) на думи на български език. Във всяко от учебните помагала от поредицата „Заедно! Български език и Читанка за ... клас“ е предвидено и място за писмено изпълнение на езиковите задачи, в които да се прилагат/упражняват уменията за писане, като често има и скрита работа по краснопис и правопис, защото се изисква учениците да повторят с химикал върху отпечатани с по-светло мастило думи.

За оптимизиране на правилното овладяване от българчетата в чужбина на правоговора и правописа на български език, в края на учебното помагало за всеки клас е отпечатан учебен правописен и правоговорен речник (с отбелязано ударение на думата), в който са поместени и думи, които присъстват в учебните задачи. Условният знак за различен вид речник насочва учениците самостоятелно да направят проверка с наличния в учебното помагало учебен речник, формират се умения за самостоятелна работа, учениците затвърдяват и знанията си за подредбата на думи по азбучен ред.

За обогатяването с лексика на български език след всяко изучавано литературно произведение е обособена рубрика „тълковен речник“, в която са отпечатани снимка и словесно обяснение на значението на непознати думи, съдържащи се в изучаваното литературно произведение от български автор.

Към раздела „Български език“ във всяка от темите по развитие на речта са предложени насочващи въпроси и в урочната статия е обособена секция за „речникова работа“, в която са предложени синоними, ключови думи и изрази, отпечатани са и думи с подчертаване в тях на правописна особеност, при която учениците могат да допуснат грешка. По този начин се привлича вниманието на учениците и те запомнят/усвояват/прилагат в писмения текст правописа на тези думи на български език. Във всяко от учебните помагала са предвидени и страници за самостоятелно записване на създаваните от ученика текстове – съчинение или преразказ, както и за тяхното преписване с подобренията и направените редакции – от учителя или открити и отстранени от ученика грешки, неточности, пропуски в изложението. По този начин се насърчава самостоятелното писане на свързан текст на български език.

Във всяко от анализирания учебни помагала за 1.–4. клас са обособени теми за годишен преговор – в началото и в края на учебната година, както и задачи за реализиране на три самостоятелни работи за контрол и самооценка/оценка на степента на усвояване на знанията и уменията по български език. Предложени са и допълнителни текстове за записване под диктовка, чрез което учениците прилагат и демонстрират овладените знания за: правопис на думи, кодиране на чуваните звукове с букви от българската

азбука, определяне на границите на думите и пунктуация на видовете изречения по състав и по цел на изказване.

Във втората част на всяко от учебните помагала от първи до четвърти клас – „Читанка“, са поместени фолклорни и литературни текстове от български автори, от изброените и изисквани в учебната програма за този клас жанрове и тематични кръгове: „България, българският народ и българският език, приятелството, знанието, културното многообразие и нравствените добродетели“ (УП по БЕЛ – чужбина, 2017).

В електронния продукт, както и в платформата на издателството, са налични аудиофайлове на изразителен прочит от професионален четец на отпечатаните в учебното помагало художествени текстове, които са предвидени за реализиране на литературното обучение във всеки клас. Този прочит е с по-бавна скорост и с отчетливо, ясно артикулиране на отделните думи. Това позволява аудиозаписът да се използва от учениците като образец при формиране на четивната техника и за постигане на правилност при четене на текст на български език (ударение, обеззвучаване, потъмняване на изговор на гласни звукове, откриване на правилното съответствие графема-фонема-алофон). Слуховото възприемане от учениците на изразителния прочит на текстовете съдейства за формиране на уменията за аудирание (слушане с разбиране), за свикване с мелодиката на българския език, за насищане на фонематичния слух на учениците с характерното за българския език произношение на фонемите, думите, интонационното оформление на различните видове изречения, за постигане на изразителност и въздействие върху слушателя при самостоятелно четене на глас.

В частта „Читанка“ целенасочено са подбрани и предложени текстове, в които се разкрива информация за празниците, традициите (мартеници, Лазаровден, Великден), за историята на България, за известни личности и събития (Ботев – корабът „Радецки“, Левски, Вазов, 3-ти март и др.). Разбирането на текста се подпомага и от извънтекстовата информация, представена чрез богато онагледяване в учебното помагало със снимки на паметници, места, пейзажи от географски области, разкриващи красотите на България – родината, чиито официален, книжовен български език учениците изучават, макар и далеч от географските ѝ граници.

В учебното съдържание са поместени много текстове от български автори (Леда Милева, Ран Босилек, Дора Габе и др.), както и фолклорни текстове – народни приказки, народни песни, наричания, гатанки и др. В рубриката „За тези, които обичат да четат повече“ са отпечатани и допълнителни произведения за самостоятелно извънкласно четене, на които също има аудиозапис. По този начин българчетата в чужбина имат по-широк достъп до автентични български текстове, съдържащи специфична българска лексика и начин на изразяване на мисъл от носител на езика, текстове, създаващи представа за българската действителност и природа, за богатството на българския език.

Отпечатаните текстове в учебните помагала в частта „Читанка“ гарантират на учениците достъп до четива/текстове на български език, което е по-трудно в съответната чуждоезикова среда и липсват такива книги в публичните библиотеки, не са налични и в книжарниците в съответната страна.

В учебното помагало, както и в електронния продукт, към всяко от отпечатаните произведения са предложени и учебни задачи, чрез изпълнението на които се работи за задълбочаване на читателското възприемане и прилагане на четене с разбиране. Предложено е съставяне и записване на план на текста, устен преразказ или изразяване на лично мнение за качествата на героя или постъпките му. По този начин се насърчава у учениците усъвършенстването на уменията за говорене, за формулиране и спонтанно изразяване на мисли на български език.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ИЗВОДИ

Учебното съдържание, обемът от знания, умения и компетентности, които следва да бъдат усвоени от учениците при обучението по български език и литература, което се реализира в чуждоезикова среда, са аналогични на тези, които се изучават в България в комплексния учебен предмет „български език и литература“, в който има „четири основни раздела: начално ограмотяване, езиково обучение, литературно обучение (включващо и извънкласно четене) и създаване на текстове. За всеки един от тези раздели би могло да се селектират конкретни интерактивни методи, които биха били най-ефективни ...“ (Ал-Халил, 2021, с.64). В анализирания учебни помагала „Български език и литература. Заедно! Български език и Читанка за ... клас“ за подпомагане на обучение по български език и литература от първи до четвърти клас, организирано и провеждащо се в чужбина, в чуждоезикова среда, е представено научно-теоретичното съдържание, което следва да бъде преподавано и овладяно от учениците, а избор на учителя е какви методи и форми на организация на дейността да използва в конкретните учебни занятия, спрямо степента на владееене на български език от конкретните ученици, с които работи.

Обучението по български език и литература, реализиращо се в чужбина и в чуждоезикова среда, по същество е изучаване на втори език, при овладяването на който учениците търсят и използват аналогии и различията в правилата с основния/официалния език на страната, в която живеят в момента.

Както Илияна Симеонова отбелязва: „чуждият език и чуждата култура заедно с родния език и култура присъстват едновременно в един комуникативен акт и могат да бъдат съпоставяни. Научавайки се да общуваме с втори, трети или следващ език, развиваме своята осведоменост относно начините, по които културата се свързва с езика. ..., тъй като културата на всеки народ се отразява в неговия език, а езикът е този, който съхранява културните традиции, познанието и социалната действителност на своите носители. (Симеонова, 2018, с.110).

Присъединявам се към изразеното от доц. д-р Пенка Кънева становище, че: „равнището на владеење на всеки от езиците при билингвите е по-ниско от равнището на владеење на съответния език от монолингвите, билингвалните индивиди са развили по-добре изпълните функции на нервната си система и това им дава предимство в обучението ..., имат потенциал по-лесно да обработват новата информация в учебния процес и по-бързо да стигнат до превръщането на знанията в умения и навици“ (Кънева, 2019, с. 245). В това отношение в обучението по български език и литература, при използване на учебните помагала от методическата система „Български език и литература. Заедно! Български език и Читанка за ... клас“ в различни страни, може да се акцентира на трансфера на знания по съответния чужд език за „фонологични характеристики на езика: фонемите, срички, думи, изречения;... за функцията на пунктуацията и някои пунктуационни обозначения – главна буква в началото на изречение; точка, удивителен или въпросителен знак в края; запетаи при изброяване; ...звуко-буквен анализ на думи; сричков анализ“ и др. (Кънева, 2014, 3).

В анализирания учебник помагала „Български език и литература. Заедно! Български език и Читанка за ... клас“ за подпомагане на обучението по български език и литература, организирано в чужбина, оптимално се прилагат водещите методически постановки от родно- и чуждоезиковото обучение. Предложеното учебно съдържание напълно съответства и позволява оптимално овладяване/научаване/прилагане на заложените в учебната програма за този клас обем от знания и умения, които следва да бъдат преподавани и усвоени от учениците.

ЛИТЕРАТУРА

- Ал-Халил, Д. (2021). Интерактивни методи в езиковото обучение, провеждано в началните класове. Бургас, Университет „проф. Асен Златаров“, „Управление и образование“, том 17 (3), с. 64-72., ISSN 13126121. <http://www.conference-burgas.com/maevolumes/vol17_2021/b3_v17.pdf> (последно посетен на 30.11.2021)
- Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н., & Бенчева, С. (2021a). „Български език и литература. Заедно! Буквар и Читанка за първи клас“. София, Клетт-България ООД, 2021, (хартиено издание и електронен вариант). < <https://klett.bg/учебници-cat224.html> > (последно посетен на 30.11.2021) , ISBN 978-954-344-647-6 /електронен учебник ISBN 978-954-344- 6674I.
- Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н., & Бенчева, С. (2021b). „Български език и литература. Заедно! Български език и Читанка за втори клас“. София, Клетт-България ООД, 2021, (хартиено издание и електронен вариант). < <https://klett.bg/учебници-cat224.html> > (последно посетен на 30.11.2021) ISBN 978-954-344-648-3 /електронен учебник ISBN 978-954-344-6681I.
- Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н., & Бенчева, С. (2021c). „Български език и литература. Заедно! Български език и Читанка за трети клас“. София, Клетт-България ООД, 2021, (хартиено издание и електронен вариант) <<https://klett.bg/учебници-cat224.html> > (последно посетен на 30.11.2021) , ISBN 978-954-344-649-0/ електронен учебник ISBN 978-954-344-6698I
- Борисова, Т., Георгиева, А., Георгиева, Н., & Бенчева, С. (2021d). „Български език и литература. Заедно! Български език и Читанка за четвърти клас“. София, Клетт-България ООД, 2021, (хартиено издание и електронен вариант).< <https://klett.bg/учебници-cat224.html> > (последно посетен на 30.11.2021) ISBN 978-954-344-650-6 / електронен учебник ISBN 978-954-344-6704I
- Кънева, П. (2014). Взаимодействието между родния и чуждия език. ИЗБРАНО от текстовете, публикувани в списанията на Национално издателство АЗ-БУКИ, бр. 35, 28 август – 3 септември, 2014 (стр. II – V). Откъс от Кънева, Пенка. (2014) Как да помогнем на малките ученици при овладяване на английския правопис. София, МОН, сп. Чуждоезиково обучение, кн 4, 2014, с. 378 - 384. ISSN 0205–1834 < <https://press.azbuki.bg/languages/foreignarticle/cheo042014/>> (последно посетен на 30.11.2021)
- Кънева, П. (2019). За билингвизма и обучението по съвременни езици. Сб. доклади от международна научна конференция "Педагогическото образование - традиция и съвременност", 15-16 ноември 2019 година, Велико Търново: Издателство "Ай анд би" , с. 242 - 246, ISSN 2534-9317.
- Симеонова, И. (2018). Социални и културни аспекти на езиковото обучение в началните класове. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, Годишник на СУ – Факултет по начална и

предучилищна педагогика, 2018, том 110, с. 101 – 117, ISSN 0861-8216
<digilib.nalis.bg/xmlui/handle/nls/158 > (последно посетен на 30.11.2021)

УП по БЕЛ – чужбина (2017): Учебна програма по български език и литература за обучение, организирано в чужбина – за първи клас, за втори клас (Заповед № РД 09-4901/04.09.2017), за трети клас, за четвърти клас (Заповед № РД 09-5365/06.10.2017). София, МОН, достъпни онлайн на <<http://mon.bg/bg/28>>, [\(последно посещение 30.11.2021 г.\)](#)